

Төрөппүт мунһааыын тиэмэтэ: Алын кылаас үөрэнээччитин үлэбэ иитии.

Учуутал: Корнилова Вера Николаевна

Кылаас: 1

Төрөппүт мунһааыын формата: бөлөбүнэн үлэ

Төрөппүт мунһааыын сыала: алын кылаас үөрэнээччитин үлэбэ иитии уратытын өйдүүргэ төрөппүттэр дьарыгы тэрийии

Төрөппүт мунһааыын соруктара:

1. Анкетаны толоруу түмүгүн кытта билиһиннэриин, кылаас уопсай кыһалжатын быһаарыы, үлэбэ иитии туһунан уопсай өйдөбүлү быһаарарга усулуобуйаны тэрийии.
2. Оҕону үлэбэ иитии кыһалжатын уонна өбүгэ үгэһин сабыдыалын быһаарарга усулуобуйаны тэрийии.
3. Оҕону үлэбэ иитиигэ кыһалжата суох буоларын туһугар үлэни тэрийии, төрөппүткэ үлэбэ иитии туһунан сөп өйдөбүлү үөскүүрүгэр дарыгы тэрийии.
4. Оҕону үлэбэ иитии барылын ылыныы.

Төрөппүт мунһааыын түмүктэрэ:

Ытык өйдөбүлү инэриин түмүгэ:

- дьииэ-кэргэннэ үлэбэ иитиигэ кыыс уонна уол уратылаахтарын өйдөөһүн, бэйэбэ ылыныы,
- оҕону үлэбэ иитии сыһыатыгар бэйэ дьарыгын көрүү,
- үлэбэ иитии уратылаабын өйдөөһүн
- **Бэйэни салайынар-дьаһанар сатабыл:**
 - оҕону үлэбэ иитиигэ бэйэ сыһыатын көрүү, ылыныы;
 - оҕону үлэбэ иитии атын киһи сыһыатын сатаан булан көрүү
 - оҕону үлэбэ иитии дьииэ-кэргэн иһигэр ытыллар барылын онорон көрүү
 - уол уонна кыыс оҕону иитиигэ дьииэ-кэргэннэ уонна оскуолажа ытыллар үлэ былаанын ылыныы
- **Билэр-көрөр сатабыл:**
 - анкета түмүгүн кытта билсипии, бөлөххө оҕону үлэбэ иитии туһунан ырытыы;
 - оҕону үлэбэ иитии барылын оноруу,
 - бөлөххө оҕону үлэбэ иитии туһунан биир түмүккэ кэлии,
 - оҕону үлэбэ иитиин саха үгэстэрин кытта ситимнээһин,
 - оҕо сылдыан бэйэ эбээһинэһин уонна оҕо дьарыгын тэннээн көрүү, төрөппүттэрин үлэбэ иитиитин уонна бэйэ үлэтин тэннээн көрүү,
 - кыыс оҕо уонна уол оҕо эбээһинэһин, үлэтин наардааһын, арааран көрүү, ылыныы,
 - кыыс оҕо уонна уол оҕо үлэбэ иитиитин уратытын болжомтожо ууран сүбэлэр ыйынныктарын оноруу
 - оҕону үлэбэ иитии сыһыатын биричиинэтин быһаарыы,
- **Бодоруһар сатабыл:**
 - үлэбэ иитии өйдөбүлүн туһунан санаа атастаһыыта,
 - бөлөххө оҕону үлэбэ иитии туһунан кэпсэтии,

- дьиз-кэргэнгэ оџону үлэбэ иитии туһунан санаа атастаһыта,
- оџону иитиигэ атын киһи санаатын истии уонна ылыныы,
- оџону үлэбэ иитии сыһыатыгар бэйэ санаатын этии уонна дакаастааһын,

Төрөппүт мунһаабын сүрүн санаата: “Үлэ киһини кизэргэтэр”

Сүрүн өйдөбүллэр:

1. Оџо олоџор үлэ уонна үлэ миэстэтэ.
2. Оџону үлэбэ иитиигэ оскуола уонна дьиз-кэргэн оруола.
3. Оџо үлэлиир үөрүйэбин оскуолаџа уонна дьиз-кэргэнгэ сыаналааһын.
4. Оџону үлэбэ иитиигэ уратылары уонна саха үгэһин сабыдыала.

Туттар тэрил: ПК, анкета түмүгүн көрдөрөр презентация, толоруллубут анкеталар, ватман, харандаастар, карточкалар, уруучука.

Түһүмэхтэр:	Түһүмэхтэр соруктара:	Учуутал дьарыга:	Төрөппүт дьарыга:	Туттуллар ньыма:	Түмүк:
Кириии	Анкетаны толоруу түмүгүн кытта билиһиннэрии, кылаас уопсай кыһалџатын быһаарыы, үлэбэ иитии туһунан уопсай өйдөбүлү быһаарыы	<p>Кылааспыт оџолоругар уонна төрөппүттэригэр дьизэбэ эбээһинэс туһунан анкета толотторбутум. Ол түмүгүн кытта билиһиннэриэхпин баџарабын.</p> <p>Бу диаграмманы көрдөхпүтүнэ туох санааџа кэлиэххэ сөбүй?</p> <p>Дьизэбэ эбээһинэстээх буолуу туохха үөрэтэрий оџону? Үлэбэ иитии диэн тугуй?</p> <p>Оџону хаһыттан үлэбэ үөрэтиэххэ сөбүй?</p>	<p>Анкета түмүгүн ырытыы, Оџолорун эппиэттэрин ырытыы, Төрөппүттэр бэйэлэрин уонна оџолорун эппиэттэрин тэннээн көрүү,</p> <p>Кылаас анара дьизэтигэр эбээһинэстээх, анарыгар суох эбит.</p> <p>Үлэһит. Үлэбэ иитии диэн киһиэхэ үлэһит, сыалын ситэригэр туруулаах буолууну, киһи үлэттэн чаџыйбат буолуугун, атын киһи үлэтин сыаналыыр буолар</p>	Бэсиэдэ, ырытыы	Анкета түмүгүн кытта билсигии, үлэбэ иитии өйдөбүлүн туһунан санаа атастаһыта

		<p>Эниги дьиз-кэргэннитигэр туох үлэ ытылларый?</p> <p>Оҕолоргут туох эбээһинэстээҕий?</p>	<p>хаачыстыбаны иитии буолар дии саныбын.</p> <p>Кыра оҕо эрдэбиттэн, ити куһаҥан, бу һчһгэй диэн араарар буолбутун кэнниттэн дии саныбын. Ооньурдарын, ыспытын, таһаһын хомуйтара, сааһылата үөрэтииттэн саҕаланар.</p> <p>Биһиэхэ саас, күһүн бары бииргэ тахсан тэлгэхэбитин ыраастыбыт, мас кыстыбыт, сайынын оҕоруоппутун көрөрбүтүгэр ким эрэ уу кутар, ким эрэ сыыс ыраастыыр, ким эрэ олордор, ким эрэ хомуйар, ону таһынан күннээҕи үлэни эмиэ бары үллэстэн толоробут, ким эрэ кыайбат түгэнигэр көмөлөһөбүт.</p> <p>Кыһыым кизһээнни аһылыгы бэлэмниир, муоста харбыыр, чэй оргутар, уолум күнүскү иһити сууйар, көбүөрү, дьыбааны пылесостуур, мас кыстыыр, муус киллэрэр.</p>		
<p>Сүрүн чааһа Кыһалҕаҕа тахсыы</p>	<p>Оҕону үлэҕэ иитии кыһалҕатын быһаарыы, оҕону үлэҕэ иитиигэ өбүгэ үгэһин сабыдыалын быһаарыы</p>	<p>Убаастабыллаах төрөппүттэр, эниги хамаандаларга араһан олоробут.</p> <p>Эһиэхэ манньк соруудах биэриэхпин баҕарабын: эниги оҕоҕут улааттаҕына ханнык киһи хаачыстыбалаах буоларын көрөбүтүҥ? Уонна ол киһи хаачыстыбаны иитэргэ эниги туох үлэтин ытыа этигитий диэн былааннаан.</p> <p>Бу ыйытыыга хоруйдуурга эһиэхэ остуолгутугар ватман, харандаастар сыталлар.</p>	<p>бэйэлэрэ талбыттарынан олоролор</p> <p>Хамаанданан оҕо иитиитин барылын оноролор уонна көмүскүүллэр.</p> <p>Түгү былыргыттан биһиги өбүгэлэрбит оҕолорун кыра эрдэхтэриттэн үлэҕэ сыһыараллара, үөрэтэллэрэ. Буоларын</p>	<p>Бэсиэдэ, бырайыак, ырытыы</p>	<p>Бөлөххө оҕону үлэҕэ иитии туһунан кэпсэтии, ырытыы, оҕону үлэҕэ иитии барылын оноруу, бөлөххө оҕону үлэҕэ иитии туһунан биир түмүккэ кэлии</p>

		<p>Хамаандабытыгар сүбэлэһэн үлэлииргитигэр көрдөһөбүн.</p> <p>Онтон былыр өбүгэлэрбит оҕолорун үлэбэ хайдах сыһыараллара буолуой?</p> <p>Оччоҕо кинилэр кыһы уонна уолу тэнинэн иитэллэр этэ дуо?</p>	<p>курдук уол дьэ тас өттүгэр, ыарахан үлэбэ сылдыара, кини сүрүн дьарыга булт-алт, ол аата аһынан дьэ-кэргэнин хаачыйыы, тыаба мас кэрдий, ол аата дьэтин сылааһынан хаачыйыы. Онтон кыыс дьэ ис-тас өттө – дьэ өрүү ичигэс, остуол толору астаах, оҕо аймах ыраас, сүөһү көрүллэн, дьэ ыраас буолуута кини санныгар этэ.</p> <p>Ол эрэн сайын айы окко бары бииргэ сылдыаллара, ким да үлэттэн куоппат, хаалан хаалбат.</p> <p>Суох уратылаах, уолу дьэ кэргэнин эрллээх эркинин курдук, оттон кыһы удьуор аналын курдук.</p> <p>Кыһы кыыс курдук иитиэххэ, уолу уол курдук, күүстээх үлэбэ, дьэ кэргэнин харытсыырга уонна харайарга иитиэххэ наада эбит.</p>			<p>Дьэ-кэргэнгэ оҕону үлэбэ иитии туһунан санаа атастаһыта</p> <p>Оҕону үлэбэ иитиин саха үгэстэрин кытта ситимнээһин</p> <p>Дьэ-кэргэнгэ үлэбэ иитиигэ кыыс уонна уол уратылаахтары н өйдөөһүн, бэйэбэ ылыныы</p>
<p>Кыһалҕаны быһаарыы</p>	<p>Оҕону үлэбэ иитиигэ кыһалҕата суох буоларын туһугар үлэни тэрийии, төрөспүккэ үлэбэ иитии туһунан сөп өйдөбүл үөскүүрүгэр дьарыгы тэрийии</p>	<p>1 соруудах.</p> <p>Оҕо сылдыан бэйэн дьэ-кэргэн туох эбээһинэстээх этигиний? Оттон оҕо оҕор дьэбэ туох эбээһинэс анаабыккыны? Ону барытын бу таблицаба тигэн суруй.</p> <p>Бу таблицаны толорон баран</p>	<p>Мин оҕо сылдыан дьэ-кэргэн эбээһинэһим</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Иһит сууйуута. 2. Муоста, быыл сотуута. 3. Киэһээнни аһылык. 4. Кыра дьону көрүү. 5. Ийэбэ уонна эбээбэ көмөлөһүү. 6. От үлэтэ. 	<p>Мин оҕом дьэ-кэргэн эбээһинэһэ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Оонньуурун хомуйуута. 2. Иһит сууйуута. 	<p>Биирбиилээн, бүттүүн бары, бөлөбүнэн үлэ, ырытыы, наардааһын, кыһалҕалаах ыйытыы, бэсиэдэ, дискуссия, бэйни хонтуруолланыы, сүбэ ыйынныыгы толоруу, түгэннэртэн тахсыы</p>	<p>Оҕо сылдыан бэйэ эбээһинэһин уонна оҕо дьарыгын тэһнээн көрүү, төрөспүттэрин үлэбэ иитиитин уонна бэйэ үлэтин тэһнээн көрүү, оҕону үлэбэ иитигэ</p>

тэнгээн көрүн, туох санааҕа кэллигитий?

2 соруудах.

Эн санааҕар, кыыс уонна уол дьиэтээҕи эбээһинэстэрэ тугуй? Ол ону тус-туспа арааран таблицаны толор.

Оҕом сааһыгар сылдьан элбэҕи да ситиһэр, үлэлиир эбиһин. Оҕом дьиэтээҕи эбээһинэһин, эбээһинэһигэр эппиэтинэстээҕин туһунан толкуйдуохха баар эбит.

Уол оҕо үлэтэ	Кыыс оҕо үлэтэ
Муус, мас киллэриитэ Дьиэ хомуйуута Хаар күрдүүтэ	Иһит сууйуута Муоста, быыл сотуута Аһылык тардыыта Сууллубут

Холобур, уол дьиэҕэ үлэтэ дьыл кэминэн курдук дии ылан көрдөхпүнэ. Аны дьиэ иһигэр үлэтин наар кыыс киэнэ диэн атын дьонно сэлэнни сылдьар буолуо дии, бу түгэннэ хайдах буолабын? Эбэтэр куорат усулуобуйатыгар эр киһи дьиэҕэ эбээһинэһэ суох курдук, кэргэнин өрө мынаан сытар диэххэ сөп. Манньык түбэлтэлэргэ оҕобун хайдах үлэһит гына иитэбин? Даачаҕа көһүү кэмин манаабат буоллаҕым дии. Дьиэ тас өттүгэр үлэлэтээри. Ол иһин, мин санаабар, кыыс уонна уол үлэтэ диэн араарар сыһа курдук.

Аны оннук буоллаҕына кыыс дьиэ үлэтин эр дьонно сэлэнниэ буолбатах дуо?

бэйэ сыһатын көрүү, ылыны

Кыыс оҕо уонна уол оҕо эбээһинэһин, үлэтин наардааһын, арааран көрүү, ылыны Оҕону иитиигэ атын киһи санаатын истии уонна ылыны

		<p>3 сорудах. Төрөппүттэргэ оџону үлэбэ ийтиигэ сүбэ ыйынныгыгын толорун.</p> <p>4 сорудах. Бөлөхтөр үлэбэ ийтиигэ биир түбэлтэ толкуйдуугут уонна атын бөлөххө ол оннук түбэлтэттэн хайдах тахсалларын эбэтэр сөп быһыы туһунан кэпсэнэрин дакаастыахтаахтар. Холобур,бастаан биир түбэлтэни ырытан көрүөх, онтон толкудуургутугар бириэмэ биэриэм. Ийэтэ оџотугар дьиз үүнээйитин</p>	<p>Төрөппүттэргэ сүбэлэр:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ирдэбиллэргит тоџоостоох буоллуннар. 2. Оџолор саастарынан уонна бэйэлэрин уратыларын учуоттаан. 3. Үлэни оџоџо толотторуох иннинэ хайдах сөпкө толорулларын көрдөрүң, ол кэнниттэн хас эмит тэгиллээн бииргэ онорун. 4. Үлэбэ ийтиини оонньоу нөнүө ыгытыахха сөбүн умнуман. 5. Атын киһи үлэтин сыаналыырга үөрэтин. 6. Бэйэџит уонна чугас дьоннуг үлэтин кэпсээн. 7. Оџо үлэтин түмүгүн сэрэнэн сыаналаан. <p>Санаа атастаһыыта.</p>		<p>Оџону үлэбэ ийтиигэ сүбэлэри оноруу, кыыс оџо уонна уол оџо үлэбэ ийтиитин уратытын болџомтоџо ууран сүбэлэр ыйынныыктарын оноруу</p>
--	--	---	--	--	--

		<p>көрөрүгэр эбээһинэс биэрбит, нэдиэлэ кэрининэн көрбүтэ сибэккитэ өлөр турукка киирбит. Хомойбут санаатыгар мөхпүт уонна үүнээйилэр бэйэтэ көрөргө санаммыт. Ийэ сөпкө гыммыт дуо?</p>	<p>Манньык быһыы сыһа дии саныбын, ийэ эбээһинэс анаан баран бастаан утаа ол эбээһинэс төһө уонна хайдах толорулларын кэтээн көрүүтүгэр, хонтуруоллуохтаах, ирдиэхтээх. Уонна оҕо бэйэтин сыһатын өйдөөн, бэйэтэ эрэ көннөрөрүн курдук этиэхтээх, быһаарыахтаах, өйдөтүөхтээх этэ.</p> <p>Бастакы бөлөх: Үлэтигэр хойуутаары гыммытыгар, ийэтэ кыһыттан иһити сууларыгар көрдөспүт. Кэлбитэ иһитэ сууллубут эрэри, иккистээн суууллара ирдэнэр эбит. Онуоха хоргута санаан манньык эппит: “киһи эйиэхэ кыраны да эрэммитин, ону да сатаан толрботоххун!” . Ийэ киһи сөпкө эппит дуо?</p> <p>Иккис бөлөх эһиэтэ: Оҕо төһө да куһаҕаннык толорбутун иһин хайҕыахха баар этэ, кыра сүбэ биэрэр курдук сымнаҕас куолаһынан манньык гыныахха наада дии сууһа туран көрдөрүүххэ сөп дии саныбыт. Тоҕо диэтэр оҕолор толорбут үлэлэринэн хайдах да буолбутун иһин киэн тутта саныыллар, ол иһин кинилэри сыаналыыр, хайҕыыр, туһалааҕы онорбутун суолталыыр ордук көдүүстээх буолуо дии саныбын.</p> <p>Иккис бөлөх: Оҕо күннээҕи эбээһинэһин үчүгэйдик,</p>	<p>Оҕону үлэҕэ иитии сыһатын сатаан булан көрүү, оҕону үлэҕэ иитии сыһатын биричиинэтин быһаарыы, оҕону үлэҕэ иитии сыһатыгар бэйэ санаатын этии уонна дакаастааһын, оҕону үлэҕэ иитии сыһатыгар бэйэ дьарыгыни көрүү, оҕону үлэҕэ иитии дьийэ-кэргэн иһигэр ытыллалар барылын онорон көрүү</p>
--	--	--	---	---

			<p>эппиэтинэстээхтик толороруттан үөрэннит өссө эбии үлэ биэрэбит. Ол үлэбит эниги санаабытыгар, олус судургу, борустуой курдук. Нэдиэлэ ааспытын кэннэ оҕоҕут эбээһинэһин аат харата толорорун, улаханна уурбат буолбутун көрөбүт. Бу тоҕо манньк буолбутуй?</p> <p>Бастакы бөлөх эппиэтэ: Оҕо төһө даҕаны дьиэтээҕи эбээһинэһин толорбутун иһин, кини үлэттэн чаҕыйбатын, сылайбатын туһугар үлэ уустугураһын истэҕин аайы орҕууй кини эбээһинэһигэр киллэрэр тоҕоостоох.</p>		
Түмүктээһин	Оҕону үлэбэ иитии барылын ылыныы	<p>Үлэбэ иитиини хайдах ытыаһа сөбүй?</p> <p>Барыта баар уонна бэлэм үйэтигэр үлэни наардыыр наада дуо?</p> <p>Хайдах билинни кэмнэ үлэбэ иитиини кылааспыт оҕолоругар ытыабытый?</p>	<p>Кини бэйэтин холобурунан, эбээһинэс анаан, кыраттан улаханна тириэрдэн үлэһит кинини иитиэххэ сөп.</p> <p>Наада, ол эрэн кинини өйдүүр, көмөлөһөр, аһыныгас, үлэни сэлээннээбэт, үлэттэн куотуммат кинини иитэр ордук суолталаах.</p> <p>Кыыс ийэтинээн диэн туох эрэ интириэһинэй күрэхтэрин, үлэ быыстапкаларын ытыаһа сөп. Оннук хабааннаах ул оҕо аҕатынаан диэн үлэ ытыаһа сөп, араас күрэхтэһиилэр. Өссө кылаас өрөмүөнүгэр уолаттары аҕаларын кытта кытыарыаһа наада. Сынньаланнар кэмигэр отчуот курдук оноруохха сөп эбит дии саныыбыт. Элбэх оҕолоох дьиэ-кэргэни кытта көрсүһүү тэрийиэххэ сөп.</p>	Түмүк оноруу, бэсиэдэ	<p>Үлэбэ иитии уратылааҕын өйдөөһүн</p> <p>Уол уонна кыыс оҕону иитиигэ дьиэ-кэргэннэ уонна оскуолаҕа ытылллар үлэ былаанын ылыныы</p>

Тороппуттэргэ анкета

ФИО _____ Ж,М. тороппут

ФИО _____ Ж,М. О5о

- 1)О5о5утун улэ5э сыьыарыынан дьарыгыра5ыт дуо?
- 2)К уннээ5и дьиз улэтигэр о5о5ут кыттыбар дуо?
- 3)Туох улэни киниэхэ аныгытыт?
- 4)Эьиги санаа5ытыгар ханнык дьиз улэтэ кыыс о5о5о ананыхтаа5ый?(уол о5о5о)
- 5)Анаммыт улэни о5о хайдах толороруй? (уерэр,кыыбар)
- 6)о5о дьизэтигэр кимиэхэ ордук комолоьоро косторуй?
- 7)Са5алаабыт улэтин тийэ5эр тиэрдэр дуо?
- 8)Дьизэ5итигэр дьахтар уонна эр кийи улэтэ диэн араара5ыт дуо?
- 9)О5о5ут улэтин хайгыгыт дуо?
- 10)О5о5о улэни таптыырын туьугар иьэрэр маннайгы хаачыстыба?

- 1)дьизэбэр мин ороммун хомуйабын дуо?
- 2)хоспун хомуйабын дуо?
- 3)ийит сууйабын дуо?
- 4)ма5аьыынна сорука барааччым дуо?
- 5)наскыларбын сууйабын дуо?
- 6)дьиз сууйан комолоьооччум дуо?
- 7)балтылаах бырааттарбын корсон комолоьооччум дуо?
- 8)ас астааччым дуо?
- 9)дьиз тас улэтигэр тороппуттэрбэр комолоьооччум дуо?
- 10)тороппуттэрим кордостохторунэ толорооччум дуо?

О5олорго аналлаах ыйытыннык

- 1)дьиз улэтигэр комолоьобун дуо?
- 2)дьизэ5э улэни уорэ-кото оноробун дуо?
- 3)наар толорор эбээьинэстээххин дуо?
- 4)туох эмит улэни онордоххуна тороппуттэрин хайгыыллар дуо?
- 5)тугун эмит сатаммата5ына моболлор дуо?
- 6)тугу эмэ комолоьоору гыннаххына тороппуттэрин боболлор дуо?
- 7)эн санаа5ар дьиз улэтэ ыарахан дуо?